

REVIJA KNJIŽNICA IN BIBLIOTEKARSKO PUBLICIRANJE

Jelka Gazvoda, glavna in odgovorna urednica
KNJIŽNICE

UDK 655.58:02(05)

Povzetek

Internacionalizacija strokovnega publiciranja je prinesla spoznanje, da slovenska bibliotekarska misel v svetu ni prisotna. Bibliotekarstvo v Sloveniji je že doseglo raven, pri kateri bi tudi naši strokovni pisci lahko prispevali svoje ideje v "globalno vas". Avtorica razmišlja o dveh načinih posredovanja kvalitetnih prispevkov v tujino, bodisi z izdajanjem revije v angleščini enkrat letno ali s pomočjo avtorjem pri objavljanju njihovih člankov v tujih revijah. Prepričana je, da bo revija Knjižnica v prihodnjih letih morala poiskati pot v mednarodno bibliotekarsko okolje.

UDC 655.58:02(05)

Summary

Internationalization of professional publishing has brought about the awareness of Slovene librarianship thought as not being present in the world. Librarianship in Slovenia has reached the level where our professional writers could contribute some of their ideas to the "global village". The author discusses two ways of mediation of quality articles to the world, either by publishing a professional journal in English once a year or by stimulating authors to publishing in foreign journals. She is convinced that in the forthcoming years the journal Knjižnica will have to find its way into the international library and information sphere.

Ob obletnici

Strokovna revija je zvesta spremljevalka svoje stroke, njeno ogledalo in prostor srečevanja ter posredovanja idej. Vsako novo desetletje njenega življenja ponuja priložnost za pogled nazaj in preverjanje vizij. Prav so imeli tisti, ki so ob začetku izhajanja KNJIŽNICE rekli, da se bo iz skromnih začetkov razvila v ugledno revijo, toda to se ne bi zgodilo, če hkrati ne bi napredovalo tudi knjižničarstvo in znanje ljudi, ki delajo v njem.

Urejanje revije je zame posebna čast in hkrati izziv, ki prinaša s seboj mnoge zadrege, skrbi in kritično presojo bralcev, a tudi vedno novo zadovoljstvo ob izidu vsake številke. KNJIŽNICA nikoli ni imela profesionalnega uredništva, vedno so zanjo skrbeli številni člani ZBDS ob svojem rednem delu in vsak je prispeval svoj delež k njenemu obstoju in izhajanju. Zato dolgujemo posebno zahvalo ne le uredniškim odborom in svetom, ki so revijo urejali in upravljali, ampak tudi vsem tistim, katerih imen v preteklih štiridesetih letih nikoli nismo prebrali v kolofonu, a so kljub temu veliko pomagali tako pri izdajanju kot pri distribuciji ter urejanju finančnih in administrativnih zadev povezanih z revijo.

Vsako obdobje v razvoju naše revije je prineslo nove poglede na strokovno publiciranje in postopoma so se povečevale tudi zahteve javnosti, ki jo prebira. Od začetnih predvsem praktičnih in izkustvenih prispevkov in pričevanj se je vsebina poglobila in čedalje bolj prehajala v smer teoretičnih spoznanj. Danes so pred nami nove dileme in izzivi.

Dileme slovenskega bibliotekarskega publiciranja

Internacionalizacija znanosti in strokovnega publiciranja, ki smo ji priče v sedanjem trenutku, je prinesla tudi spoznanje, da slovenska bibliotekarska misel v svetu ni prisotna. Morda zveni neskromno, a mnogi bibliotekarji smo prepričani, da bi tudi slovensko znanje lahko obogatilo mednarodno strokovno sfero. Čeprav je KNJIŽNICA namenjena v prvi vrsti slovenski strokovni javnosti in razvoju stroke v našem okolju, mnogi menijo, da bi marsikakšno spoznanje, ki se je porodilo v glavah naših piscev, lahko koristilo tudi komu v tujini. Zato je realno pričakovati, da se bo KNJIŽNICA v prihodnjem desetletju tako ali drugače usmerila navzven. Objave tujih avtorjev v njej niso več posebna redkost, toda v prihodnje jih bo gotovo še več. Posebno kvalitetne domače prispevke pa bi bilo smiselno posredovati tudi tja, kjer bo možnost za njihovo mednarodno uveljavitev.

Bibliotekarske revije doma in po svetu

V Sloveniji trenutno izhajajo tri revije z bibliotekarsko vsebino, poleg Knjižnice še Šolska knjižnica in Knjižničarske novice. Vsaka od njih ima drugačen vsebinski okvir, tako da si med seboj neposredno ne konkurirajo, ampak se dopolnjujejo. Medtem ko sta zadnji dve namenjeni bodisi specialnemu bralcu bodisi hitremu informiranju, je Knjižnica temeljna revija, ki naj bi pomagala razvijati stroko v celoti in nudila potrebni medijski prostor slovenskemu bibliotekarstvu v najširšem smislu.

Zdi se, da bibliotekarska stroka v svetu posveča več pozornosti strokovnim objavam kot pri nas, saj imajo skoraj vsa ožja bibliotekarska področja svoje revije, tako da je splošnih revij, ki pokrivajo celotno bibliotekarstvo, razmera malo. Res pa je, da so prav te med najbolj uglednimi.

Kratek sprehod po ISSN bazi pokaže naslednje številke: največ živih bibliotekarskih serijskih publikacij javljajo Združene države Amerike, in sicer 425, sledi Francija s 326 naslovi, nato Nemčija z 202 naslovoma in, zanimivo, Madžarska s 129 naslovi. Velika Britanija, ki se zagotovo ponaša z najbolj uglednimi revijami, jih javlja 192. Druge države zahodne Evrope, ki imajo tudi razmeroma dobro razvito bibliotekarstvo, prav tako javljajo precej naslovov, npr. Finska 101, Nizozemska 54, Švedska 95, Belgija 57, Španija 30, Švica 22, Norveška 16, itd. Precej slabše je v južnih in vzhodnih evropskih državah (izjema je Madžarska), kjer razen Poljske, ki javlja 67 naslovov, vse druge javljajo mnogo manj; npr. Italija 15, Grčija 11, Bolgarija 2, Romunija 16, Češka 13, Slovaška 4 in Slovenija 6 (poleg zgoraj navedenih še Signalne informacije iz bibliotekarstva in letni poročili NUK in CTK). Kot kaže primer Slovenije, vse bibliotekarske serijske publikacije v ISSN bazi niso strokovne revije v ožjem smislu, vendar so številke kljub temu impresivne, saj samo v Evropi izhaja več kot tisoč serijskih publikacij z našega strokovnega področja (brez Rusije in drugih držav bivše Sovjetske zveze). Glede na to, da so v tej številki zajeti vsi tipi publikacij, od strokovnih revij, informativnih biltenov ter glasil knjižnic in drugih informacijskih organizacij do katalogov, seznamov novosti ter letnih načrtov in poročil, bi lahko le z natančnejšo analizo javljenih naslovov ugotovili dejansko število relevantnih strokovnih časopisov. Če vzamemo najbolj grobo oceno in rečemo, da je relevantnih 20 do 30 odstotkov, dobimo od 200 do 300 naslovov. Med te se uvršča tudi Knjižnica, ki seveda v Sloveniji dosega visoko stopnjo relevantnosti zaradi dejstva, da je edina svoje vrste. Njena relevantnost v evropskem prostoru pa je majhna zaradi jezikovnih omejitev, čeprav se sicer po vsebini in tudi kvaliteti članikov, ki jih pišejo naši pisci, pogosto približuje tudi znanim tujim revijam.

Jezikovna izločenost iz angleško govoreče javnosti ne ovira samo možnosti prodora strokovnim prispevkom v majhnih in neznanih jezikih, ampak vedno bolj tudi tistim v velikih evropskih "neangleških" jezikih. Globalna

strokovna javnost se danes sporazumeva samo še v angleščini in to dejstvo včasih narekuje tudi zelo neprijetne odločitve. Čedalje več strokovnih časopisov po svetu izhaja v angleščini, saj si le tako lahko obetajo mednarodno odmevnost.

Žal ISO standardi za oblikovanje vseh delov publikacij, ki naj bi zagotovili čimboljše razumevanje s strani bralcev, omogočajo le večjo ali manjšo urejenost revije in pomagajo identificirati osnovne podatke za citiranje, ne omogočajo pa razumevanja vsebin. Povzetki in abstrakti (večinoma) v angleščini, če so spet oblikovani v skladu z ISO standardom, lahko nudijo prvo informacijo o relevantnosti članka, a v največ primerih tujemu bralcu samo zbudijo radovednost, ki zaradi nerazumevanja besedila ne prinese realizacije informacijske potrebe. Tako revija v majhnem ali neznanem jeziku nima velikih možnosti, da s svojo vsebino vpliva na obogatitev svetovne zakladnice znanja v katerikoli znanstveni disciplini.

Kako ohraniti strokovno revijo v nacionalnem jeziku

Meč je vsekakor dvorezen, a kaj je manjše (večje) zlo? Izdajati temeljno nacionalno revijo, ki po kvaliteti člankov sodi "v Evropo", v angleščini in s tem počasi izgubiti terminologijo v domačem jeziku, po možnosti pa tudi domače bralce, ki seveda upravičeno pričakujejo strokovna besedila v slovenščini, ali ohraniti revijo v domačem jeziku in se s tem vnaprej sprijazniti z izolacijo, strokovno neopaznostjo, samo sprejemanjem, ne pa tudi posredovanjem strokovnih dognanj v druga okolja?

Slovenski knjižnični sistem je razmeroma visoko razvit. Knjižnične mreže na različnih nivojih povezujejo informacijske kapacitete številnih knjižnic, avtomatizacija je zajela že večino poslovanja v njih in pojavljajo se nove oblike informacijskih in drugih storitev. V veliki meri je k takemu razvoju prispevalo tudi prizadevanje slovenskih bibliotekarjev, ki so svoja razmišljanja, rezultate raziskav, inovativne zamisli, izkušnje iz tujine in predstavitev tujega znanja sklenili posredovati preko naše revije. V tako razvitem sistemu se že nekaj let pojavljajo zamisli, ki bi bile zanimive tudi v mednarodnem okviru in bi jih bilo smiselno posredovati v tujino. Slovenski bibliotekarji so nekako sramežljivi, kadar morajo svoje znanje ali delo predstaviti pred tujci, in večinoma presenečeni, če naletijo na strokovno zanimanje ali celo pohvalo. Čas je, da se otresemo skromnosti in s svojim prispevkom aktivno posežemo v "globalno vas", tako kot so to že storile nekatere druge stroke, zlasti naravoslovne in tehnične.

Revija KNJIŽNICA bi lahko po svojih močeh pripomogla k temu, da bi najboljše prispevke, zlasti take, ki prinašajo rezultate raziskav ali ponazarjajo delovanje slovenskega knjižničnega sistema, posredovala v tujino. Možni bi

bili dve obliki takega posredništva: izdajanje posebne izdaje revije v angleščini, morda enkrat letno, ali prevajanje in posredovanje posameznih kvalitetnih člankov v objavo tujim revijam, seveda s privoljenjem avtorjev.

Če bi se aktivno posvetili takemu ravnanju, bi lahko tudi z majhnimi sredstvi dosegli relativno razpoznavnost slovenske bibliotekarske stroke v tujini.

Katera od obeh poti bi bila primernejša

Izdajanje posebne izdaje revije v angleščini se zdi privlačna zamisel vsaj z dveh vidikov. Na eni strani omogoča tujemu bralcu prepoznavanje razvojne stopnje stroke v točno določenem okolju, torej v Sloveniji, na drugi pa nekako obljublja tudi boljše financiranje osnovne, slovenske izdaje, saj ministrstva, ki subvencionirajo izdajanje strokovnih revij, dajejo zelo veliko prednost tistim, ki izhajajo tudi v tujih jezikih in se tako plasirajo v mednarodno znanstveno sfero. Ker je Ministrstvo za znanost reviji KNJIŽNICA prav v letošnjem jubilejnem letu izhajanja odtegnilo vsa sredstva in to celo brez pojasnila o pravih vzrokih za tako nesimpatično ravnanje (razrez proračuna RS namreč ne kaže zmanjšanja sredstev temu ministrstvu, kar je bilo navedeno kot vzrok za tako drastično krčenje sofinanciranja nekaterih revij), bi morda lahko pričakovali njihovo večje razumevanje (in morda večjo nagnjenost k prijaznosti v komuniciranju, npr. vsaj opravičilo pri težavah s financiranjem), če bi jim lahko predstavili prizadevanja za prodor slovenske bibliotekarske stroke v svet na tak način.

Toda izdaja v tujem jeziku pomeni za uredništvo revije mnogo dodatnih skrbi, tudi če bi financiranje uspeli urediti. Največja se zdi dilema, komu pravzaprav posredovati tako izdajo. Marketing v tujini bi gotovo prinesel določen rezultat, vprašanje pa je, kako bi ga z zelo omejenimi človeškimi zmogljivostmi (revija nima nobenega profesionalnega sodelavca) dejansko zmogli. Ekonomska sprejemljivost za izdajanje revije se namreč začena šele pri razmeroma visokem številu izdanih izvodov.

Drugi način, "organizirano" pošiljanje člankov v objavo tujim revijam, se zdi v tem trenutku nekako arhaično početje, saj naj bi šlo v takih primerih praviloma za povsem osebne odločitve avtorjev. Uredništvo bi pri tem lahko imelo le svetovalno vlogo in bi avtorjem priporočalo objavo v tujini, seveda pa bi jim pri izvedbi takega projekta lahko tudi pomagalo, npr. z iskanjem primerne prevajalca, recenzenta ali celo naslova tuje revije, v kateri bi bilo najprimerneje objaviti članek.

Opredelitev poslanstva in vizije revije v naslednjih letih

Pogled z vidika strateškega načrtovanja razvoja revije, njenih prednosti, slabosti, izzivov in priložnosti bi pokazal, da se poslanstvo KNJIŽNICE slejkoprej giblje v liniji od informiranja do izobraževanja na strani knjižničarjev bralcev ter v preseku z linijo medijskega prostora za nove lastne dosežke in prenos tujega znanja na strani knjižničarjev piscev. Cilji uredniške politike, ki jo vsako leto določi uredniški svet, sestavljen iz najuglednejših slovenskih bibliotekarskih strokovnjakov, se že štirideset let gibljejo okrog tega presečišča in so uresničevani enkrat z večjim, drugič z manjšim uspehom. Eden najosnovnejših ciljev, da bi KNJIŽNICA postala pravi četrtletnik, s štirimi izdanimi številkami letno, do danes ni mogel biti uresničen, saj se zadnjih deset let prebijamo skozi finančne zapreke, ki predstavljajo eno največjih nevarnosti, z vsaj eno dvojno številko vsako leto.

Uresničenju tega cilja so nasprotne tudi vse pogostejše zahteve članov ZBDS, ki so najpomembnejši bralci, da bi članarino ločili od cene revije. Vkolikor se bomo morali ukloniti temu pritisku, se bomo ob hkratnem zmanjševanju subvencioniranja lahko od KNJIŽNICE kmalu poslovili. Zagovorniki razvoja stroke, katerega del je tudi strokovno publiciranje, se moramo zavedati, da v majhnem slovenskem prostoru strokovne revije ni mogoče izdajati brez zunanje pomoči oz. samo na ekonomskih predpostavkah.

Po drugi strani je zanimivo, da kljub dokaj široko priznani kvaliteti, ki jo reviji priznavajo njeni bralci, še vedno ni na pretek visoko kvalitetnih člankov. Število piscev je še vedno relativno majhno, spodbude k strokovnemu pisanju so v posameznih knjižničnih okoljih, tudi v velikih knjižnicah z dobro izobraženimi kadri, očitno premajhne ali nikakršne.

Na vprašanji, kje torej smo in kam gremo, ki sta bistveni za določanje poslanstva in vizije, imamo nekaj starih in nekaj novih odgovorov. Med starimi je na prvem mestu položaj KNJIŽNICE kot temeljne slovenske revije za knjižničarstvo, med novimi pa usmerjanje naših avtorjev in naše strokovne misli v mednarodno okolje, bodisi z izdajo v angleškem jeziku ali s pomočjo avtorjem pri njihovem umeščanju v globalno bibliotekarsko javnost.